

Mladen Miljanović

SPOMENIK V REALNEM ČASU

13. 1.—11. 2. 2023
MMC KIBLA / KiBela

Mladen Miljanović se je mariborski javnosti prvič predstavil leta 2019 v razstavišču KIBLA PORTAL in sicer okviru skupinske razstave Napeta sedanost. Takrat se je Miljanović, ki velja za enega izmed mednarodno najbolj priznanih in uveljavljenih umetnikov iz Bosne in Hercegovine, predstavil z interdisciplinarnim projektom *Didaktični zid* (2019), ki so ga sestavljali priročnik pri premagovanju naravnih in umetnih ovir za 'ljudi na poti' oziroma begunce ter granitne plošče večjih dimenzij z vgraviranimi didaktičnimi risbami preživetvenih strategij, povzetih iz vojaških priročnikov. Miljanović v svoji umetniški praksi z vsakim novim delom še dodatno potrjuje svoje lastno pravilo, da je umetnost lahko in tudi mora biti kritika uničujočih politik, neetičnih pravil in nemoralnih vrednot, pri čemer pa se nikoli ne poslužuje praznega moraliziranja. Na umetnikovo umetniško prakso je namreč močno vplivala njegova lastna izkušnja odraščanja med in po vojni v uničenem, obubožanem, etnično in ozemeljsko razdeljenem okolju v mednarodno izolirani državi ter njegova primarna vojaška izobrazba in prve delovne izkušnje, Miljanović je namreč pred vpisom na Akademijo likovnih umetnosti v Banja Luki delal v manjši kamnoseški delavnici, kjer je na nagrobnike graviral hiperrealistične portrete umrlih. Vojna in njene posledice, znanje pridobljeno v vojaški šoli ter kamnoseški delavnici tako predstavljajo referenčno polje njegove umetniške prakse. Osnovno slikarsko izobrazbo danes združuje z novimi mediji in konceptualnimi strategijami v pluralistične, angažirane in subverzivne pristope k sodobni umetnosti, pri čemer umetnost smatra kot orodje in ne kot »končni cilj«.

Miljanović se tokrat v prostoru za umetnost KiBela predstavlja samostojno z novimi deli, nastalimi v zadnjih treh letih. Razstava *Spomenik v realnem času* je rezultat večletnega raziskovalnega dela, prvotno pa je bila zasnovana za Salon Muzeja sodobne umetnosti v Beogradu (2021). Atmosferska instalacija se gledalcu in gledalki odpira v preišljeni scenografiji in ročno izdelanih skulpturah. Miljanović je tokrat domiselno in konceptualno dovršeno izkoristil arhitekturno specifično zasnovo prostora za umetnost KiBela, ki s svojo primarno obliko spominja na triladijsko cerkev, in ga preoblikoval v hibridni prostor, v katerem se prepletajo vzdušje sakralnega prostora in komercialne trgovine, ki pa aludira na sejme pogrebne in pokopališke opreme.

Umetnik se v pričujoči razstavi osredinja na kompleksne, med seboj povezane družbeno-politične koncepte, procese in rituale, kot so prakse postavljanja spomenikov, kultura spominjanja, komemorativni rituali, reprezentacija smrti in medijska artikulacija le-te ter pozicija in funkcija novih medijev v omenjenem kontekstu. Še posebej pa se je umetnik v luči globalne epidemije, skozi prizmo današnjega medijsko saturiranega sveta, osredotočil na raziskovanje medijske reprezentacije smrti v obliki suhoparnih statističnih podatkov, diagramov in grafikonov, strategij nekropolitike ter načinov, kako je pandemija predružačila naše vizualno dožemanje realnosti. Miljanović z dotično razstavo preizprašuje simboliko smrti,

njeno komodifikacijo v kapitalizmu, načine reprezentacije in podob življenja, ki postanejo »podaljški smrti« s predpostavko, da ko se življenje preneha, podoba ali reprezentacija v obliki spomenika živi naprej. Avtor omenjena raziskovalna vprašanja vpenja v lokalni kulturni, politični in zgodovinski narativ Balkana oziroma držav bivše Jugoslavije ter ga obenem sopostavlja v dialog z globalnim kontekstom.

Miljanović se s spomeniki in praksami spominjanja v svojih delih ukvarja že dlje časa, če morda omenimo samo deli *Vrt naslad* (2013), risbo na granitnih ploščah, narejeno za nacionalni paviljon Bosne in Hercegovine na 55. beneškem bienalu, in video delo *Osnutek 20 minutnega spomenika* (2019), v katerem devet invalidov in vojnih veteranov 20 minut sedi na kupu odvrženega kamena. Kot pravi Miljanović sam, sta ga k obravnavi te teme privedla predvsem divje, neregulirano postavljanje spomenikov za manipulacijo politično-verskih-nacionalističnih narativov po vojni v 90. letih na območju bivše Jugoslavije ter pomanjkanje javnega kritičnega diskurza.¹ Kot že omenjeno pa je Miljanovića na formalnem nivoju najbolj oblikovala osebna izkušnja izdelovanja nagrobnih spomenikov.²

Ob vstopu v razstavni prostor se na prvi pogled zdi, da so na piedestalih razstavljeni vsakdanji predmeti, gre namreč za medijske in komunikacijske naprave, kot so pametni telefoni, prenosni računalniki, tablice in televizije, ob bližnjem pogledu pa postane jasno, da gre za granitne, hiperrealistične ročno idealne skulpture. Miljanović je iz črnega granita pravzaprav ustvaril večplastne objekte, nabite s pomenom, ki se jasno referirajo na estetiko in topologijo nagrobnih spomenikov. Za Miljanovića ekran v tem primeru ni medij, s katerim ovekoveči smrt, ampak je nosilec sporočila, pri čemer ustvari nov tip spomenika, kateremu odvzame temporalno dimenzijo preteklosti oziroma časovno distanco, ki po njegovem mnenju pomembno doprinese k distorziji in manipulaciji spominjanja, ter ustvari spomenik v realnem času oziroma skulpturo, ki obeležuje travmatičen dogodek za čas njegovega trajanja. S tem »spomenik v realnem času« direktno intervenira v sedanost in sam dogodek, ki ga obeležuje, pri čemer gledalcu in gledalki ter samemu aktu gledanja pripiše aktivno participativno pozicijo znotraj politično in ideološko usmerjene realnosti. »Spomenik v realnem času« tako postane pričevalec performativne participacije v resničnem dogodku samem.³

Tokratno postavitev v prostoru za umetnost KiBela zaokrožujeta dve novi deli. *Spomenik v realnem času* (2022) temelji na podatkih potrjenih smrtnih primerov oseb, okuženih z virusom Covid-19, ki jih je zabeležila Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) od 1. januarja 2020, ko je bila na Kitajskem registrirana prva žrtev Covida-19, do 31. decembra 2022. Različne stopnje nasičenosti strojno vgraviranih črnih pik prikazujejo nihanje podatkov na mesečni ravni – vsaka črna pika predstavlja smrt ene osebe. Posledično izrisana abstraktna podoba,

¹ V državah bivše Jugoslavije se je po vojni v 90. letih, ob vsesplošnem porastu predvsem nacionalističnih in razdvojevalnih spomenikov, pojavil tudi fenomen postavljanja spomenikov ikonam sodobne popularne kulture, kot so npr. Spomenik Bruceu Leeju v Mostarju in Rockyju Balboi v Žitištu, torej osebnostim, ki pa nimajo nobene očitne povezave z dotičnim lokalnim okoljem. Omenjen fenomen je v video eseju *Turbo skulptura* (2010) obravnavala umetnica Aleksandra Domanović, ki je termin, kot logično nadaljevanje povojnih vzhodnoevropskih žanrov, kot so »turbo televizija«, »turbo folk glasba« in »turbo arhitektura«, ki temeljijo na pretiravanju, naključnem in nekritičnem združevanju lokalnega in globalnega, tudi skovala. Še posebej se omenjena problematika odpira v kontekstu sopostavitve omenjene post Jugoslovanske, tranzicijske kulture spominjanja in postavljanja spomenikov s tisto v okviru socialistične Jugoslavije, kjer so modernistični partizanski spomeniki delovali povezovalno in z namero kolektivnega opolnomočenja.

² V vasi Osječani, kjer je umetnik delal v kamnoseški delavnici in od koder tudi prihaja, se je konec 90. let pojavila kleveta »da bi ti Mladen naredil portret«, ki je na humoren ali pa tudi zloben način napovedovala smrt nekega posameznika.

³ Miljanović, Mladen. »Introduction to the Realtime Monument« v Realtime Monument, katalog razstave v Salonu Muzeja sodobne umetnosti v Beogradu (2021), ed. Blanuša, Mišela and Miljanović, Mladen. Beograd, 2022.

ki spominja na »digitalni sneg«, ki se izriše ob uničenju ali okvari naprave, tako še dodatno potencira vizualizacijo smrti. Video *Smrt na ekranu/ekrana* (2022) je sestavljen iz posnetkov, najdenih na spletu, in vključuje dele dolgega in šokantnega govora zvezde resničnostnega šova iz kraja Šipovo v Bosni in Hercegovini, ki na očetovem pogrebu verbalno obračunava z ostalimi člani družine, priredbo kultne turbo folk pesmi poznane pevke Stoje, ki svojemu bivšemu ljubimcu želi, da umre, ter kratke posnetke ljudi, ki jezno uničujejo digitalne naprave, kot so televizije, računalniki, telefoni in podobno. Čeprav se na prvi pogled zdi, da posnetki nimajo kaj dosti skupnega, Miljanović te rituale, na tak ali drugačen način povezane s smrtjo ali fizičnim uničenjem, izredno premišljeno poveže in lucidno formulira v nov večplastni zvočno vizualni narativ, v katerem se prepletajo lokalne politične, ideološke in kulturne specifične koncepta smrti na Balkanu, pri čemer umetniško delo komunicira na univerzalnem nivoju in mu tako samostojno kot v kontekstu razstave pripiše nekakšno liturgično funkcijo.

Kot že v svojih prejšnjih zgoraj omenjenih delih in razstavah, Miljanović tudi tokrat dokaže, da je izjemno tankočuten opazovalec današnje družbe ter njenih političnih, ideoloških, kulturnih, družbenih in ekonomskih antagonizmov in transformacij, ki jih sproža logika podivjanega poznega kapitalizma. Miljanovićevo umetniško odličnost se kaže ravno v njegovi izjemni in inovativni sposobnosti apropiiranja vsebine in forme ter dialoškega prevajanja le-teh na univerzalnem nivoju.

- Živa Kleindienst

BIOGRAFIJA

Spletna stran

Mladen Miljanović se je rodil leta 1981 v Zenici (Jugoslavija), srednjo šolo je končal v Doboju. Po srednji šoli je obiskoval vojaško šolo za rezervne častnike in pridobil čin narednik. Kot narednik je bil odgovorjen za uposabljanja 30 vojakov. Po končanem služenju vojaškega roka je delal v kamnoseški delavnici, kjer je izdeloval kamnite nagrobne. Po nekaj letih dela v kamnoseški delavnici se je vpisal na Akademijo za umetnost v Banja Luki. Trenutno poučuje na katedri za Umetnost novih medijev na Akademiji za umetnost Univerze v Banja Luki, kjer tudi živi. V zgodnjih fazah svoje umetniške prakse je bil vključen v mednarodni izbor umetnikov do 33 let Younger Than Jesus – Artist Directory, ki sta ga pripravila kustosa Laura Hoptman in Massimiliano Gioni (New Museum, New York). Razstavljal je na 55. umetnostnem bienalu v Benetkah, 15. video bienalu v Busanu in pred kratkim na 13. bienalu v Kairu. Samostojno je razstavljal v Muzeju moderne umetnosti (MUMOK) na Dunaju, v Gallery MC v New Yorku, ACB Gallery v Budimpešti, A+A Gallery v Benetkah, Neue Galerie Graz, Salonu Muzeja sodobne umetnosti v Beogradu in mnogih drugih galerijah, muzejih in razstaviščih. Prejel je številne regionalne in mednarodne nagrade, med drugimi tudi Nagrado 30. Memoriala Nadežde Petrović, 2020, Čačak (RS), Beli Aphroid, 2019, KID KIBLA, Maribor (SI), nagrada Henkel Art Award, 2009, Dunaj (AT); Nagrada Zvono, 2007, SCCA Sarajevo (BiH); nagrada Muzeja sodobne umetnosti Republike Srbske, 2006, Banja Luka (BiH).